

Komodo Adası'nın Ejderleri

Belki de onları sadece rüyalarımızda bize doğru hırçın bir şekilde gelirken görürüz ya da sinema filmlerinin duvar afişlerini süsler, canı yaratıklar diye... Ancak onların da kendilerine has bir yaşamları vardır, evrende, belki de bilinen tek yaşam yeri olan yeryüzünde. Onlar uzayın derinliklerinden bizim yaşamımızı istila etmek için gelmemişlerdir. Buna rağmen onlara pek yaklaşmanızı tavsiye etmeyiz, Çünkü, *Varanus komodoensis* diğer bir adıyla dragonlar (=ejderler) Komodo Adası'nda Endonezya hükümeti tarafından koruma altına alınmışlar ve adanın her türlü sorumluluğu dragonlara bırakılmıştır. Adaya giden her insan Endonezya hükümeti tarafından dragonların varlığından dolayı uyarılmaktadır. Bu bağlamda dünyaya bu denli zarar veren insanogullu adada pek misafirperver olarak karşılayacaklarını sanmıyoruz. Birazdan anlatılacak olan olaylar adaya dragonları incelemek için giden James Kern'in anılarından derlenmiştir.

"Bir ortaçağ efsanesi yaşamak için doğrucu üstüme geliyordu; zırlılı-plaklı bir baş, kalın çatallı bir dil, nefret dolu gözler, uzun-keskin pençe ve 3 metrelik vücut sanki parlak bir kılıfa konulmuştu. Burun deliğinden çıkan ateş her şeyi yakıyordu, işte bu Komodo Adası'nın ejderiydi.

Onları gözlemlemek için ince dokunmuş bir hasır kullandım. Hasır üzerinde iki tane gözlem deliği açtım. 1,5 m yaklaşıma kadar bekledim. 2. gözlem deliğinden baktığımda ise bana doğru düşmanca bakan gözlerle rastladım.

Hasırın diğer tarafında büyük bir hisirtti duydum. Uzun dilli bir başka *Varanus* vardı ve sanki bir şeyler arıyordu. Yiyecek bir şeyler olmadığını anla-

yrıca kısıp bir tıslama sesiyle sallanarak uzaklaşmaya başladı. Onu ilk gördüğüm an çok korkmuştum, ancak dünyanın en büyük kertenkelesi ile karşılaştığım için de çok sevinçliydim.

Endonezya'da bulunan Komodo Adası'na *V. komodoensis* doğal ortamında görmek ve fotoğrafını çekmek üzere gittim. *V. komodoensis* monitor kertenkelelerin bir grubu olarak bilinir. Asya, Afrika ve Avustralya'da dağılım gösterirler. İsimlerini eski bir efsaneler alırlar. Onlar dünyanın yaşayan en büyük kertenkelesidirler."

Fosil kayıtları Avustralya'daki dev reptillerin atalarının bir evrimsel değişiklik geçirdiklerini söyler. Onların ilk habitatlarını Komodo'nun volkanik adaları Rintja, Padar ve Flores'in bir kısmı oluşturmaktaydı. Peki nasıl bu kertenkeleler Avustralya'nın 500 mil uzağına kadar yayıldılar? Her şeyden önce orta halli bir yüzücü olan *V. komodoensis* türleri gelgit sonucu denizde çıkan girdaplarda zor da olsa

sağ kalmayı başardılar ve Lesser Sundas'a kadar ulaştılar.

Gelgit ve suyun yükselmesiyle hayatı tehlike geçiriyorlardı ve diğer adalara gitmek zorunda kalıyorlardı. Bugün bile, birçok balıkçı bu akıntıları karşı cesaret edemezlerken, *V. komodoensis* türleri hayatta kalmak üzere mücadele etmişlerdi. Bilim dünyası, dev kertenkeleler hakkındaki ilk bilgiye 1912 yılında Zoolog Maj P. A. yaptığı çalışmalar sayesinde ulaştı. Bu tarihten sonra insanlar onların korunmasına ve detaylı gözlemler yapılmasına karar verdiler. Bununla birlikte Türkçe'de ejderha anlamına gelen Dragon ilk defa doğa bilimci W. Douglas tarafından verildi. National Geographic'teki bir makalesinde onlar için, Komodo Adası'nın ejderleri olarak bahsetti.

Dünyadaki en büyük karnivorlar Komodo dragonları olarak bilinmektedir. Onların besinleri arasında keçi, yaban domuzu, geyik ve su buffalosunu yer alır. Ayrıca gözlemlerden Ko-

modo dragonlarının canlı hayvanlara saldırdıkları görülmüştür.

Çok genç dragonlar çok hızlıdır ve mükemmel tırmanıcıdır. Onlar kuşkusuzca gekkolar, yılanlar ve kuş yumurtalarını yerler. Bazı ergin dragonlar yavaş ve beceriksizdirler. Ava, elverişli zamanlarda çıkarlar. Yerlilerden bir tanesi onların yerli isimlerinin "Buaja darat" olduğunu söyledi. Rintja'da bir balıkçı, köylülerin keçilerinin sık sık dragonlar tarafından kaçırıldığını anlatır.

Orta uzunlukta olan bir dragon çok hızlı hareket etme ve avını yakalayıp yiyebilme kabiliyetine sahiptir. Ergin dragonlar bir *Rhesus* maymununu kolayca yerken, bir küçük yavru ata bile saldırabilirler.

ABD'de Ulusal Hayvanat Parkı'nda bulunan üç Komodo dragonundan bir tanesi Endonezya hükümeti yetkilileri tarafından hediye olarak verilmiştir. Özellikle bu türün yaşam evresi, çiftleşme biyolojileri yeni aydınlatılırken ülkemizde yaşayan türü için henüz bir çalışma mevcut değildir. En uzun ve en ağır dragon, St. Louis Hayvanat Bahçesi'nde yaşamaktadır. 3 m ve 365 pound ağırlığındadır.

Bugün 8 ergin Komodo dragonu Endonezya Hayvanat Bahçesi'nde sergilenmekte olup, Endonezya hükümeti tarafından çeşitli kanunlarla korunmaktadır. Dragonlar için bir korunakta Rintja Adası'nda bulunmaktadır. Bu ada-

da dragonlar rahatça üreyip çoğalabilmektedirler.

"Kampımız Komodo köyünden yaklaşık 2 mil uzaklıkta bulunuyordu. Dragonlara yem için köyden keçiyi satın almıştık. Dragonları yerken kolayca gözlemleyebilmek için hasırdan bir gözetleme yeri yaptık. Keçileri de yere çaktığımız kazığa astık. Yerli rehber dragonlara yedireceğimiz keçileri bizim yememizin daha doğru olacağını söylediğini hâlâ unutmuyorum.

Komodo Adası'ndaki dragonları gözlem yerimize çekmek için çok cazip bir yöntem bulmuştuk: Geniş bir alana yayılan dragonları, kokmuş et yardımıyla çekmek. Bu yüzden keçileri iki gün güneş altında bıraktık. Sonuç olarak keçilerimizin sahip olduğu leş kokusu 50 yarda kadar her yerden kolaylıkla hissedilebiliyordu.

Leş kokulu keçilerimize ilk olarak çok acelesi olan yavru bir dragon geldi. Çok hızlı bir şekilde kokmuş eti yemeye başladı, Ancak bu genç dragonun acelesinin nedeni, sonradan gelecek daha büyük dragonların, kokmuş etle birlikte kendisini de yeme korkusuydu."

Olgunlaşmış bir Komodo dragonu için beslenme, cinsel olgunluğa ulaşması için çok önemlidir. Dragonlar çatallı bir dille birlikte koklama ve dokunma duyusunu birleştiren bir yapıya sahip olup, genelde beslenme için hareket ederler. Besinleri parçalama ve öğütme için güçlü bir çene ve iri, keskin dişlere sahiptirler. Olgunluğa tam ulaşmamış bir dragon 1,2-1,5 m uzunluğunda ve 30 paundluk ağırlığa sahipken, olgunlaştıktan sonra uzunluk 2 kat, ağırlıkça da 10 kat daha ağır olabilir.

Komodo dragonları beslenirken çok yabani ve yırtıcı görünürken, beslenme vakti dışında kalan zamanlarda tembeldirler. Bazı zamanlarda birbirlerine üstünlük sağlama amacıyla kavga ettikleri de olur. Dişi ve erkek bireylerin morfolojik özellikleri değişiklik gösterir.

Komodo dragonlarının bir özelliği de tırmanıcı olmaları-

dır. Ancak çok büyük ve hantal olan dragonların genelde tırmanamadıkları görülmüştür.

Komodo adası Endonezya'da küçük bir adadır. Sumbawa ve Flores adaları arasında yer alır. 375 km² alana sahiptir. Komodo dragonlarının da evidir.

Komodo Adası'ndaki sabah gezintileri gerçekten büyük bir keyiftir. Her sabah tepeliklerde geyik ve beyaz papağanlarının aniden önünüzden fırlamaları, deniz kartallarının balık avlama üzere denize iniş yapmaları heyecan vericiydi.

"Komodo Adası böcek ve reptil yaşamlarıyla dolu olan bir yer. Ancak hiçbir hayvan dragonlar kadar uysal değil. Biz sık sık büyük sarı avcı örümcekleri ve ada yengeçlerini çadırımızdan kovalamak zorunda kalıyorduk. Yürürken 16 cm uzunluğundaki Nephiladan sakınırdık (Nephila bir böcek türüdür). Bir gün kamera çantamın içinde zehirli bir Vipera bulduk ve onu bir kavanoz içerisinde muhafaza ettik.

Komodo Adası'nda denize girmek büyük bir tehlike arz ediyordu. Her ne kadar köpekbalıkları olsa da, Vipera'dan daha zehirli deniz yılanları bizim için büyük bir tehlikeydi.

Bir akşam yalnız denizde yüzdükten sonra, aç bir şekilde kampa döndüm. Rehberim Eddy benim için yemek hazırlamıştı. Yemekte görüntüye göre kızarmış küçük kuşları andıran bir şeyler vardı. Eddy'e sorduğumda onların mağara yarasası olduğunu ve yerel adının -Kelelewar- olduğunu söyledi. Unutmadan çok lezzetli olduğunu da belirtti.

Kelelewar Endonezya'nın mağara yarasasıydı. Onları incelemek için ağ yardımıyla çok

miktarda yakalamıştık. Ancak onların akşam yemeğim olacağını hiç düşünmemiştim."

Komodo dragonları nemli ve kurak sezonlarda kendilerini korumaları için yer altında açtıkları tünelleri kullanırlar. Kurak sezonlarda kurumuş nehir yataklarının 50-60 cm altı onların tünelleri için çok uygundur. Çok yağışlı mevsimlerde ise tepeliklerde tüneller açtıkları ve sel baskınlarından korunduğu görülmüştür.

"Komodo Adası'nda geceler çok soğuk, gündüzler ise çok sıcaktır. Komodo'ya yakın adalarda olduğu gibi kasım ayından mart ayına kadar muson rüzgârları hakimdir. Bizim gözlem yaptığımız ay nisan ayı idi ve yaz henüz başlıyordu.

Adada bulunan doğal biyotop, bütün olarak korunduğu zaman, dragonlarda dahil olmak üzere bütün canlılar için hiçbir tehlike bulunmamaktadır. Ancak otlaklıklar bilinçsizce kullanılır ve yine bilinçsiz avlanan avcılar var olduğu sürece doğal yaşam tehdit altında olacaktır."

Türkiye'de Yaşayan Varanuslar

Varanus griseus demişler Türkiye'deki akrabalarına. Ancak bizim ülkede yaşayan fertler pek insancıl değildir. Biyotop olarak genelde Türkiye'nin Güneydoğu sınırını seçmişlerdir. Tabii bu seçimin bir nedeni vardır. Sadece askerlerin bulunabileceği mayınlı bölgelerdir buraları. Yöre halkı canavar olarak tabir eder onları.

Besinlerinin büyük bir kısmını kertenkele, yılan, kemiriciler, kuş ve sürüngen yumurtaları oluşturur. Biraz da canidirler, öyle ki kendi türüne ait genç bireyleri akşam yemeği olarak da düşünebilirler.

Genelde gündüzleri faaliyet gösterirler, iyi koşarlar. Serinlemek için suya girdikleri görülür. Karada iyi bir atlet oldukları gibi, suda da başarılı bir yüzücüdürler

Kemiricilerin yuvalarını sığınak olarak kullandıkları gibi, kendileri de iyi bir kazıcıdır, aynı zamanda tırmanma kabiliyetleri de vardır.

Dişi bir *V. griseus* (=dev kertenkele) 10-12 yumurta bırakabilir.

Yurdumuzda Suriye sınırında Ceylanpınar ve Birecik'ten yakalanmış numuneler bulunmaktadır. En büyük kertenkelemiz olarak nitelendirebileceğimiz, *V. griseus*'un boyu ise 1 m civarındadır.

Levent Çavaş

Bilent Çavaş

Dokuz Eylül Univ., Buca Eğitim Fak.,
Fen Bilgisi Bölümü

Kaynaklar:

Kern J. A., "Dragon Lizards of Komodo" *National Geographic* S.134, No.6 s.872-880
Başoğlu M., Baran I., *Türkiye Sürüngenleri* Kitap 1, İzmir.
Çavaş L., Çavaş B., *Fen Bilgisi Ders Notları*,
The Animals A True Multimedia Experience.
The Software Toolworks, Inc. Anowitz, Inc.
Zoological Society of San Diego. CDRM1211130.

“İfade Sendromu” ve Bilimsel Olmak! Üstüne Biraz da “Mimarlık”

“Bilimsel” ya da “filmsele” olmak arasında çok da fark yoktur sanıldığı kadar.. “De- li!” “ya da “dahi!” olmak ara- sındaki ince çizgi misali ay- rımda, bir o yana bir bu yana yalpalar durur bazı dostları- mız.. Bilimin gereği budur deyip ağdalı üsluplar fakat tarzanvari bir Türkçe bilgisi sergilerler. Sonuna gelindi- ğinde başı unutulmuş uzun cümleler ile bir şeyler anlat- maya çalışırlar!.. Sizi bir kon- feransta dinleyici olarak ya- kaladıkları zaman, anladıkları- nı şüphe edeceğinizi bazı fikirleri üstelik kendi icatları gibi sahiplenerek dinletmeye mecbur eden, hatırlanmaya değer bu kişilerle mutlaka karşılaşmışsınızdır. Alay konu- susudurlar, ama tartışma konu- su olduklarını sanırlar.

Gözlemci bir rejisör bir gün mutlaka bilim dünyasının “filmlere yakışır” bu mizahi yönünü ve ilginç karakterleri- ni keşfedecektir. Böylece bir- çok kara mizah öyküsü ibret alemine yansıyacaktır.

Bilimsel olmak, deneye dayalı olarak yöntem ve ku- rallar ortaya koymaktır. “Bi- lim” bir başka deyişle; genel geçer ve düzenli bilgidir. Herkesce; her zaman “anlaşı- lır” ve o bilgiye sahip olanlar- ca kabul edilir olmak, genel geçer olmaktır. “Anlaşılar” ol- mak burada anahtar kelimedir. “Ben çok derin bilgilere sahibim. Anlamanız müm- kün değil!..” edası ile sayfalar doldurmak ancak bir terapi konusu olabilir... Adı konma- mış bir hastalıktır. İsim baba- sı olmak gerekirse bu anlat- ma özürü kişilere “ifade sendromlu!” diyebiliriz. Evel Allah bir psikoterapistte sörf yaptırarak bollukta dokü- manla doludur mesleki dergi- ler. Öğrenciliğimizde hepimiz şikayet ederdik; niye anlaşılmıyor sayın yazarların ne

demek istedikleri diye.. Bü- yüdüğün bin beter olduk. Ço- cukluğunda çok dayak yemiş bir yetişkinin, kendi çocuğu ile ödeşmeye kalkmasına benziyor biraz bu iş... Hincını okuyucusundan almaya kal- kışan “film” konusu olmaya değer “bilim” adamlarımıza sesleniyorum!. Lütfen hatırlayınız; “Yahu bu adam ne di- yor!” diye kendi kendinize dert yandığınız günleri. Bilin ki şimdi de sizi anlamıyor- lar!..

Diyeceksiniz ki; bu kişile- rin çoğu zaten bilim adamı fi- lan değil. İddiaları da yok. Neden böyle acımasızca eleştiriyorsun?.. Benim ama- cım; hayatınızda önemli sıkıntılar doğuran “bu çeşit yaklaşımların!” tellallığını yapıp kıymetli vaktinizi ve vaktimi ziyan etmek değil. Sözlerimi de geri alırım ama bir şartla: Bu arkadaşlar “en hakiki tele-vole!” tarzı prog- ramlar dışında fikir beyan et- memeye söz vermeliler!.. Biz de, komedi-magazin karışımı sade suya bir konuşma izle- yeceğimizi ya da okuyacağımızı bilip hazırlıklı olalım..

Özetle şunu demek istiyorum: Eğer, ağırlıklı görevi; eğitim hizmeti olan meslek dergilerinde birileri fikir beyan etmek istiyorsa, ya da bir kongrede tebliğ sunuyorsa, bilimselliği en azından bir davranış biçimi olarak haz- metmiş olmalıdır. Yoksa tüm eleştirileri hak eder!

Potansiyel Bilimseller!

Burada söze, yiğidin hak- kını vererek başlamak istiyorum. Bilim dünyamızın nice saygı ve sevgi değer temsilci- sini, silinmez olumlu anılar bırakmış fertlerini, doğaldır ki ayrı bir yere koyuyorum. Zaten eminim onlar da çevre- lerinde benzer olaylara şahit olmuşlar ve aynı sıkıntıyı biz- le paylaşmışlardır. Ne yiğitli- ğe leke sürmek ne de hakları- nı yemek kimsenin aklın- dan geçmez.. Onlar ancak baş- şımızın tacıdır. Şimdi gelelim potansiyel bilimsellere: Zaman zaman sohbetler yayımlanır mesleki dergilerde. Beş altı sayfa konuşur meslektaş-

lar. Son sayfada biri der ki; “Sen şimdi şöyle mi demek istiyorsun?” “Ne ilgisi var!” diye yanıtlar diğeri. “Ben böyle bir şey demiyorum!” Yani bu “üstatlar!” kendi ara- larında da pek anlaşılır değil- lerdir. Bu tip sohbetleri okur- ken bunaltıp, zekânızdan he- men şüpheye düşmeyin o yüzden.

Aslında bu yazıları ve konu- şmaları isim isim belgele- mek çok kolay olurdu. Akla kara ayrılır, gri tonlar yerini bulurdu. Bu tartışma uzarsa belki de o yola başvurmak zorunda kalırdık. Ama şimdilik polemige yol açmamak, gönül kırıcı olmamak, daha da fazla moral bozmamak için rahatsız eden bu tutumlarını isim ve örnek vermeden ser- gilemek niyetindeyim. Siz hiç üstünüze alınmayın sayın okuyucular. Onlar kimden bahsettiğimi anlamışlardır. Bilimsel olmak bu kişilerin ciddiye aldıkları bir uğraş de- ğil adeta boş zamanların “ho- bisi” olmuştur. Bu yüzden onlarla karşılaşmak da sizin ve bizim “fobimiz” olmuştur. Şöyle dediklerini duyar gibi- yim: “O dergideki konuşma- lar ya da makaleler dediğin, aslında sohbet!.. Kendi ara- mızda ya da okuyucu ile soh- bet!.. Nereden çıktı şimdi bi- limsellik?.. “Böylece daha vahim bir durum çıkıyor orta- ya; sohbetini anlayamadığın- ız bir kişinin bilimsel yakla- şımını kavramak nasıl müm- kün olurdu acaba?..

Bilimselliğin 10 “Altın” Kuralı

1- Asık suratlı olmak ilk kuralıdır bilimselliğin. Gü- lümsemeye yol açmak günaha teşviktir. Ruhumuz iyice kararmalıdır ki bize sunulan titrete mum ışığını aydınlık sanalım.

2- Kişisel (öznel) ifade kullanmamak ikinci kuraldır. Çünkü genelde kişisel kana- atleri oluşmamıştır. Eh! ola- mayan kişisel de ifade edilemez.

3- Üçüncü kural; anlatmak fakat bir türlü anlatamamak- tır. Yani bir sayfa doldurmak

fakat bir satır akılda kalma- maktır.

4- Dördüncü kural; % 20 Türkçe % 80 nece olduğu mühim değil bir dil kullan- maktır. % 20 de olsa Türk- çe’yi bir gözü kör, ayağı topal bırakmaktır..

5- Beşinci kural; kendisini en birinci uzman sanmaktır. Her neden bahsediyorsa o konunun kâşifi, fatihi ve tek söz sahibi olduğunu her fir- satta gözümüze sokmaktır. Gerçek bilim adamı olmanın gerçek bir alçakgönüllülük- ten geçtiğini nedense kimse onlara söylememiştir.

6- Altıncı kural; ilk adım olan doktora tezi ile bilimsel eser arasındaki ince ayrımı bilemeyip, sayfaları yarı yarıya dip notları ile doldurmak- tır. Böylece konunun takibini büsbütün zorlaştırmak, ayrıca gözlerimizi yormaktır.

7- Yedinci kural; konu baş- lığı, bölüm başlığı, paragraf ayrımı, noktalama işaretleri, önemli cümlelerin vurgulan- ması gibi “gereksiz!” şeylere boş verip, karınca duası yön- temi ile bir sayfa=bir paragraf düzenini acımasızca uygula- maktır.

8- Sekizinci kural; “Yedi sağır halkı birbirini ağırlar!” halk deyişini haklı çıkarmak için özel gayret göstermektir. Derin ilimlerinden halkın bir şey anlaması tehlikesine karşı özenle mücadele etmektir. Basit tarifleri tarif saymamak, “benzetme” gibi önemli bir eğitim yöntemine hiç başvur- mayıp konuyu “sulandırmak- tır!..” Buna karşın, kendi aralarında uyuşmasalar da, birbirlerinin dilinden anlar görünmektir. Bu bir görüntü- dür ama onlara yeter!..

9- Dokuzuncu altın kural; mesleğin tartışılmaz “uluları- na!” her fırsatta atıfta bulun- mak, onların bilgi ve bulgularını, hangi dünya savaşından kaldığına bakmaksızın kendi önerilerine mihenk taşı ola- rak yutturmaya çalışmaktır. Kısacası dokuz defa pişiril- miş yemeği önümüze koy- maktır.

10- Yiğitliğin dokuz kuralı kaçmak, biri hiç görünme- mektir! derler. İşte onuncu

"altın!" kural adeta, bu özdeyişi belgelemek için vardır. Üstelik en çok uyulan, en yüksek ayarlı olan da, bu kuraldır." Bilim adamı! "ya da" bilimsel bir adam! olmak durumunda; bir şeyler yazıp çizmek veya konuşmak, sonra da akli bir karış havada işgüzarlar tarafından zor durumda bırakılmayı göze almak yerine, hiçbir şey söylememek!, hiçbir şey yazmamak!, doğaldır ki daha güvenceli olacaktır. Onlar da öyle yaparlar.. Kimler mi? Ben; "yarıdan çoğu!" diyorum.

Siz ne dersiniz?..

Kurallar ve Sonuçları

Yazılı olmayan fakat dikkatle uyulan bu kurallar uzur gider.. Şöyle bir bakın çevrenize, şöyle bir yoklayın belleğinizi. Okul hayatınızda, mesleğinizde ve çalışma ortamınızda karşılaştığınız kaç örnek vardır kim bilir?.. Kimi, pırl pırl gençleri bilimden hatta okuldan soğutmuş, kimi, iletemediği mesajı yüzünden bir türlü yararlı olamamış, kimi de adam yerine konup bazı mevkileri işgal etmiş, gerçek hak sahiplerinin önünü tıkamıştır.

Durumlarının farkında olmayacak kadar "saf!" mıdır, yoksa bilinçli olarak böyle davranan art niyetli "uyanık!" mıdır?.. Anlamakta zorlanıyoruz doğrusu.

İletişim, haberleşme demektir. Haberleşmek; mesajı anlaşılır bir dille ulaştırmaktır. Anlaşılır olmadıkça, Türkçe özürü ve "ifade sendromu" kalmakta direndikçe, iletişim çağında ne süratle yol alabiliriz dersiniz?.. Çevrenize bir daha bakın!.. Yaşanılan sorunların %90'ı "fikir" ayrılığında değil "ifade" ayrılığında yatmaktadır. Aynı vatani, aynı şiddetle sevdiğini anlatan partilerimiz, bazen birbirlerini "düşman ülke ordusu!" gibi görebilmektedir. Çünkü aynı sevgiyi farklı dillerde ifade etmeyi marifet saymaktadırlar.

Bir kongre ya da sempozyumda aynı konuyu farklı biçimlerde didikleleyen bilim adamları, bulguları üst üste

koyup sonuca ulaşacaklarına, birbirine zıt şeyler söylediklerini sanarak kendileri dışında çözüm görmemekte ısrar edip ümitsizce dağılmaktadırlar.

Son zamanların "olumlu modası!" açık oturum ve toplu söyleşiler; söz sırası kapma ve hasmını köşeye sıkıştırma arenasına dönüşmüştür. Anlatılan şeyin içeriğinden çok, anlatan kişinin toplumda kendisi için seçtiği konuma yönelik, "saldırı ve savunma söyleşileri" izlemekteyiz. Sağda veya solda, o veya bu partide ya da takımında olması, fikirlerinin tümünün aynı kefeye konmasına yol açmaktadır. Çünkü fikrini ifade eden kişi daha işe başlarken, temsil ettiğini sandığı kesimin sözcüsü olmayı, fikrin ifadesinden çok daha ön planda tutmaktadır. Şanlı bir grubun temsilcisi olmak, savunduğu fikrin kendisinden ve ifade ediliş tarzından çok daha önemlidir onun için. Etki tepkiyi doğurur. Dolayısıyla bu sonuca şaşmamak gerekir..

Bir şeyler bilen ama bildiğini ifade etme yolları öğretilmeyen gençlerden, ifade özüllü hocalarına kadar, burnuna tutulan mikrofonu toplam 50 farklı kelime ile hayatını anlatmaya kalkan vatandaşımızdan, 5000 kelime de kullansa politik çizgisini bir türlü ifade edemeyen laf cambazı politikacılarımıza kadar yüzlerce örnek sayabiliriz. Hepimiz bu derdin şahidi ve şikâyetçisiyiz.

"Çare"yi Bulmak Zorundayız!..

Çare sizce ne ola?.. Beceremeyenleri alaşağı etsek, geriye kalanlar çare mi olur sanıyorsunuz?.. Bence ne alaşağı etmek gerçekçi ne de kalanlardan medet ummak!.. Akılcı davranarak; ilkokuldan itibaren kendisi olmayı bilen ve kendisini ifade edebilen çocuklar yetiştirmeyi hedef almadıkça sonuca ulaşmayı hayal bile etmemeliyiz.

Okumasını ve okuduğunu kişiliğinin süzgecinden geçirip anlatabilmesini becerebi-

len bir nesil yetiştirebildiğimiz gün, "ifade sendromu" bir toplumsal hastalık olmaktan çıkacaktır.

Doğrusunu bilmek ama anlatamamak, rüyada bir tehlike ile karşılaşıp bağırarak gibi bir karabasandır. Bilmenin ilk koşulu bu bilgiyi bilmeyene iletmeektir. Bilgi; para pul biriktirme ve kimseye koklatmama tarzı bir saplantının metası değildir. Bilgi; bize çeşitli kaynaklardan verilmiş bir ödüdür. Onu dağıtabildikçe bu ödülü hak etmeye devam ederiz.

Dağıtabilmek yani "iletebilmek"; yani önce doğru bir biçimde "ifade edebilmek", işte bu yüzden çok önemlidir. Okullarımıza neden konuşma ve ifade dersleri, toplum önünde, hatta televizyonda kamera karşısında konuşma dersleri konmasın. 30 sene öncesinin Amerika'sı bunu ciddi bir eğitim aracı olarak görüyordu hâlâ da öyle görüyor. Birakin Amerika'nın günahlarını bir yana, sistem seçimindeki deneyiminden pay kapmaya bakalım, inanın günaha girmeyiz.

Yakın zamanda katıldığım mimari bir kongrede, tecrübeli bir simültane tercüman, "neden üniversitelerimize konuşma dersi koymazlar?.." diye yakınıyordu. Anlamak konusunda o kadar bunalmıştı ki benim de hak verdiğimi duyunca çok rahatladı. İyi tercüme edebilmem için Türkçe'sini iyi anlamam gerek, "kendimden şüphe ediyorum zaman zaman!" diyordu... Teselli ettim çünkü meslekten olmama rağmen ben de bir şey anlamıyordum.

Bence bu deneyimli tercümanın izlenimi "bir suç duyurusu" sayılmalıdır. Sorun bellidir. Çözüm için harekete geçmenin zamanı çoktan gelmiştir..

İlk ve orta eğitime şimdilik temenni çağrısında bulunabiliriz ancak. Köklü çözüm elbette oradan başlayan çözümdür. Diksiyon, hızlı okuma, anlama, sonra da anladığını anlatabilme alışkanlıklarının ilkokuldan itibaren ka-

zandırıldığı bir eğitim sisteminin ülkeye neler kazandırabileceğini tahmin etmek zor olmasa gerekir.

Sanıyorum şimdilik, üniversitelerimizde bağımsız çözüm formülleri bulmak daha kolay olacaktır. Çünkü bu yanlış eğitimin sonuçları en yoğun biçimde orada yaşanmaktadır. Yanlışlığın farkına varmak ve "çare üretmek" sanırım daha kolay olacaktır. Her meslek için anlama ve anlatmanın yollarını kendi bünyesinde çözmek zorundayız. Bunu, ek derslerle ve uzmanlarla kolayca yapabiliriz..

Yoksa ne mi olur?.. Hal ve gidişimizden memnun iseniz hiçbir şey olmaz!.. Her şey eskisi gibi devam eder. Yine güller gibi geçirin gideriz... Gerçek bilimsellerle potansiyel bilimseller yine birbirine karışır. Daha kötü ne olabilir ki?..

Gelelim Mimarlığa

Ben bu yazıya, "Mimarlık ve Bilimsellik" başlığı ile, bilimsel davranışın mimarlık-taki yerini irdelemek amacı ile başlamıştım. Sonra fark ettim ki; bilimsellik adına yaşananlar, tüm mesleklerde, hiçbir temel fark göstermeksizin tekrarlanmakta. Bir mimar olarak, en iyi bildiğim sahada söz söylemem daha doğru iken, birden kendimi bilimsellik adına tebliğ verir buldum.

Bilimselliğin beşinci altın kuralına uymaktan sanırım beni ancak alçakgönüllülük kurtarabilir... Evet bilesiniz ki ben bu konuyu en iyi bileniniz değilim. Olsa olsa 45 yıllık ilk-orta-lise-üniversite ve sonrasını kapsayan gözlemlerimi sizlerle paylaştığımı fark ettiğim zaman, duygularınızın tercümanlığına soyunan biriyim.

Bu konularda, "erken öten horoz olmak!" riski her zaman vardır. Ama "geç öten!" olmaktansa riski göze almak bana daha doğru geliyor. Katılıyorsanız çare bulmaya yaklaştık demektir!..

Çelik Erengeçgin
Y. Mim., Ürünli Köyü / BURSA

Uzakdoğu'nun Büyüleyici Güzelliklerinden Süs Sazanı (Nishikigoi)

Akvaryum balıkları evlerin iç mekânlarını süslerken bahçelerdeki küçük havuzlarda büyüleyici güzellikleri hiç düşündünüz mü?

Uzakdoğu ülkelerinden Japonya'da bahçe düzenlemesi yapılırken, küçük bir havuz ve bu havuzu renklendiren süs sazanlarının bulunması vazgeçilmez bir alışkanlıktır. Yoğun bir günün yorgunluğunu ve stresini atmak için evine gelen Japon, önce bahçesinde bulunan süs sazanlarını seyirle günün yorgunluğunu ve stresini atar, sonra onları seyretmenin keyfini çıkarır.

Japonya'da 18. yy'ın sonuna doğru, yemeklik olarak üretilen sazan balıkları arasında renk bakımından mutasyona uğramış (çoğunlukla beyaz, kırmızı, mavimsi-kırmızı renkli) balıklar yetiştiricilerinin dikkatini çekmiştir. Bu dikkat, yüzyılı aşkın bir ilgi ve çabaya dönüşerek 19. yüzyılın sonlarına doğru çok güzel renk desenlerine sahip olan renkli sazan balıkları elde edilmiştir. Bu balıklar 20. yüzyılın sonlarına doğru ise Avrupa ve Amerika'da gitikçe artan bir üne kavuşmuştur. Japonya'da elde edilen bu renkli sazan balıklarına "kabartmalı kumaş" anlamına gelen "Nishikigoi" adı verilmiştir. Bununla beraber birçok yerde "Koi" kelimesiyle adlandırılmaktadır. Koi, Japonca'da sazan balığı anlamındadır.

Koi balıkları belli başlı 13 grup içinde sınıflandırılır. Bu gruplar hakkında temel bilgiler aşağıda verilmiştir.

Kohaku

Beyaz üzerinde kırmızı renkli desenleri olan iki

renkli koi'dir. Bu türün belirgin özelliklerinden biri, başının üzerinde kırmızı renkli bir desen olmasıdır. Kohaku'lar, kırmızı renkli desenlerin dağılımına göre de kendi aralarında sınıflandırılır.

Taisho-Sanke

Beyaz üzerinde kırmızı ve siyah renkli desenleri olan üç renkli koi'dir. Siyah renkli desenlerin baş üzerine kadar ulaşmaması, kuyruk bölgesinde beyaz renk olması belirgin özelliklerindedir. Göğüs yüzgeçlerinin beyaz veya beyaz zemin üzerinde 3 tane siyah çizgili olması idealdir. Taisho-Sanke'de siyah renkli lekeler sırk üzerine yayılmaktadır.

Showa-Sanshoku

Siyah üzerinde kırmızı ve beyaz renkli desenleri olan üç renkli koi'dir. Bu balığın göğüs yüzgeçlerinin mafsallında siyah renkli benek bulunması, baş üzerinde kırmızı renkli bir leke olması karakteristik özelliklerindedir. Vücudundaki siyah lekeler sırt bölgesi ile sınırlı karın bölgesine kadar yayılmaktadır.

Utsurimono

Siyah üzerine sarı, beyaz veya kırmızı renkli desenleri olan iki renkli koi'dir. Göğüs yüzgeçlerinin eklem yerlerinde siyah renkli benekler vardır.

Bekko

Beyaz, kırmızı veya sarı renk üzerinde siyah renkli lekeleri olan iki renkli koi'dir. Shiro-Bekko'nun gövdesindeki siyah renkli desenler sırt bölgesi üzerindedir. Göğüs yüzgeçleri açık veya siyah çizgilidir. Bunlar, Taisho Sanke yavruları arasından seçilebilmektedir.

Asagi

Asagi'lerin sırt bölgesi parlak mavi, başının yan tarafları, yüzgeçlerinin kaideleleri ve karın bölgesinin üst tarafı ateş kırmızısı, karın bölgesinin alt kısımları süt beyazı rengindedir. Sırt bölgesindeki mavi pulların kenarlarında yarım daire şeklinde daha açık mavi renkte veya beyazımsı renkte bölgelerin bulunmasıyla, balığın sırt bölgesinde ağ benzeri bir yapı oluşmaktadır. Asagi'ler, yabancı sazanın (Magoi'nin) ilk renkli bireylerinin saflaştırılması ile elde edilen Nishikigoi'lerdir.

Shusui

Doitsu (Doitsu: 1904 yılında, Almanya'dan Japonya'ya ithal edilen Aynalı sazan türü) ile Asagi'nin çiftleştirilmesi ile elde edilen, sırt bölgesi koyu mavi renkte olan koi'dir. Shusui baş bölgesinin arkasından başlayan, sırt yüzgecinin her iki yanında bir sıra halinde koyu mavi renkte pul hattına sahiptir. Başının ve sırtının yan taraflarında ve yüzgeçlerin-

de kırmızı renkli desenleri vardır.

Koromo

Kırmızı ve/veya beyaz alanların üzerini kaplayan mavimsi veya siyahımsı desenlere sahip olan koi'lerdir. Koromo'lar, Asagi ve Kohaku veya Asagi ve Showa Sanshoku türlerinin hibritidir.

Kawarimono

Metalik renkli olmayan ve diğer renk kategorileri içine girmeyen bir türü içine alan gruptur. Karasugoi (koyu renkli koi), Kigo (sarı renkli koi) Chagoi (kahverengi koi), Midori-goi (yeşil renkli koi) ve Matsuba (çam iğnesi) türleri bu gruptaki belli başlı türlerdir.

Ogon

Ogon altın renkli koi olarak tanımlanmaktadır. Bu tür, Hikarimono'ların birçok türünün orijini olmuştur.

Hikarimoyo-Mono

Metalik (parlak) renkli bazı türleri içine alan gruptur.

Tancho

Bu türün karakteristik özelliği başının ortasında bu-

lunan, büyük yuvarlak, kırmızı lekedir. Kırmızı yuvarlak leke Japonların doğal sembollerinden biridir ve yükselen güneşi ifade etmektedir. Bu tür, adeta Japon bayrağı görünümündedir. Kohaku, Sanke, Showa Sanshoku vb. türlerde kırmızı leke sadece baş üzerinde ve yuvarlak şekilli ise bu türler Tancho Kokaku, Tancho Showa olarak adlandırılır.

Kin-Ginrin

Kin, altın rengidir ve kırmızı zemin üzerinde parlaklık vermektedir. Rin, pul demektir. Bütün gruplarda Kin-Ginrinlik görülebilir. Kin-Ginrin Sanke, Kin-Ginrin Showa, Kin-Ginrin Bekko, Hikarimono-Kinginrin gibi.

Renk desenleriyle ilgi çeken balıklar arasında ön sıralardaki yerini alan koi balıklarının bakımı, beslenmeleri, üretilmeleri zevkle ve kolayca yapılabilmektedir. Kaliteli koi'ler çok pahalı satılabilmektedir. Özellikle yarışmaları kazanan balıklara çok yüksek değerde ödüller verilmektedir. Tokyo'da 20-22 Ocak 1995 yılında gerçekleştirilen 27. Japon Nishikigoi Gösterisi'nde 85 cm'lik bir Sanke'nin 750 000 DM'lik bir değer ile "Büyük Şampiyon" ödülünü aldığı bildirilmektedir.

Meryem İnal
Orhan Aral

O.M.Ü. Sinop Su Ürünleri Fakültesi

- Kaynaklar
Anonim, Professionelles Teich-Management, Koi Center Germany, 1996.
Kamihara, S., Nishikigoi, TFH 36 (8): 53, 36 (10): 10, 1988.
Kuroki, T., 1981. Manual to Nishikigoi, Published by Shuji Fujita, Tokyo, 272 pp.
Mc. Dowall, A. (ed.) The Interper Encyclopedia of Koi, Salamander Books Ltd., London & New York, 208 pp, Alınmıştır: Rothbard, S. 1994. Cloning of Nishikigoi, Japanese Ornamental Carp (Koi), Israeli J. Aquacult-Bamidgei, 46 (4): 171-181, 1989.
Rield, G., Japan, Das Land Der Koi-Zucht, Fischer&Teichwirt 7: 273-274, 1996.

Günü Yakala....!

Objektif felsefeden yoksun bir düşünce, eylem ve bilim; hedefine ulaşamayacağı gibi, insanlık aleyhine de dönüştürülebilir.

Hayatın o gizemli anlamını, iki kelimeye sığdırmak mümkün mü? Yine de "günü yakala..!" fiili, ne çok şey anlatıyor..! Hatta, gerçekçi bir yaşam felsefesinin temelini de oluşturuyor, bu iki yalın sözcük... Öyle ya, dün ve yarınların hesabını yaparken kaçırdığımız bugüne yazık değil mi? An be an değil; ama dünü kabullenecek huzur ve yarını göğüsleyecek cesaret ile anı hissedip, günü yakaladığımızda "Yaşam ne güzel şey be kardeşim!"

Bizce, acısı-tatlısı ile günü yakalamak ve başı dik-alını açık bir insan gibi yaşamak, bir bilinç işidir. Bu işi de her iş gibi, alın teri, göz nuru dökerek ve risk alarak başarmak, irademiz dahilindedir. Bu anlamda insanı aciz, çaresiz bir zavallı ve kurtarılmayı bekleyen bir piyon gibi tarifleyen; felâket tellahı ve kıyamet bezirgani felsefe, önyargı, tabu ve kılıplar; "günü yakalamamız" önündeki engellerdir. Bu engelleri aşmak; beynimizi saran örümcek ağları ve bedenimizi hapsedtiğimiz duvarlardan kurtularak anı yaşamak, böylesi objektif bir yaşam felsefesi ile olmalıdır. Yeter ki, öte dünyalarda veya ulaşılacak düzenlerde olduğu vaat edilen, "mutluluk reçeteleri" ile basmakalıp klişelere karşı, nefsi müdafamızı yapabilecek silaha sahip olalım. Bu silah, mevcudiyeti ve insan yapısını temel alan, objektif bir felsefeden başka bir şey değildir. Doğru, güzel ve iyi, gerçeğe yakınlaşmak; yanlış, çirkin ve kötü, gerçekten uzaklaşmaktır. Bu anlamda doğru felsefenin tek kıstası, mevcudiyet ve insan yapısı ile uyumlu, "Olmak ya da olmamaktır." Bunları temel almayan subjektif, eski ve sözde

modern yeni felsefelerin sefaleti ile buna adapte oldukları oranda ışıldayan birey, grup ve ülkelerin zaferleri, gün gibi ortadadır. Realiteyi kendi duygu, düşünce ve rüyalarına uydurmaya; henüz keşfedilmemiş sırlarını veya zıtlıklarını bir ucundan putlaştırmaya veya tümden inkâra kalkışanların, tarihin çöp tenekesinde olmaları bu nedenledir. Değişim, devrim ve huzur reçetelerini; kendi bünyelerine bile tatbik edemeyerek, bunun suçunu, "medeniyet canavarı", "sınıf savaşı" ya da kişilerin beceriksizliğine atfetmeleri de, bu acizliğin acı bir itirafıdır.

Olağanüstü teknolojik devrimler sonucu ulaşılan "uygarlık seviyesi" ile "insanın yaşama ve mutluluğu arama hakkı" arasındaki derin somut kanıtıdır!

Yanlış ve kötü olan insan değil, tercihidir. İnsan çalıştırılarak seçtiği davranışları ile karakterini yaratan tek canlıdır. Bitki, sabit olduğu yerdeki olanaklar; hayvan, algılanı ile avlanarak, insan ise, akıl yolu ile üretmek ayakta kalabilir. Bir hayvan, bir bitki gibi sabit nasıl var kalamaz ise; bir insan da, bir hayvan gibi avlanarak, asla var kalamaz. Bu nedenle insanın menzili, aklını kullanabildiği oranda sonsuzdur. Hayvan, zamanı kavrama ve şeyleri soyutlama yeteneğinden yoksun olduğundan, an be an yaşamak zorundadır. Bir insan ise bu yeteneklerini yok sayarak, menzilin duyumlarının sınırları ile sınırlanamaz. Böylesi bir inkârcılık, olsa olsa kendini öldürmesine yarar! Bu nedenle de, "günü yakalamak" için zamanı, mekânı ve insanı, yani topyekün mevcudiyeti öğrenmesi, anlaması ve kavraması zorunludur. Oysa çoğu zaman aklımızı, gözümüz-kulağımız gibi otomatik çalışır sandığımızdan; ona saçımıza-tırnağımıza gösterdiğimiz itinayı göstermeyiz. Onu beslemeyi ve bakım yapmayı ihmal ederiz. Çalışması için emek, zaman ve

bilgi; bakımı için de, eksilmiş bilgiler yenileri ile rektifiye yapmak şart ve elzemdir. Asla değiştiremeyeceğimiz şeyler peşinde nafile koşarken; değiştirebileceğimiz şeyler karşısında sus-pus oluvermişiz, bu ihmalciliğimizden değil midir? Neyi değiştirip, neyi değiştiremeyeceğimizden bihaber; sonuçlara takliverip, sebepleri atlayarak kendimizi, başkalarını ve realiteyi suçlamamız da aynı nedenledir. Ait olduğumuzu sandığımız yerlerde uradığımız hayal kırıklıkları ve kalabalıklar ortasında yaşadığımız yalnızlıklar da, bunların sonuçları değil midir?

Hepimizin malumu; kaçınılmaz, birşey kazanmak ve bir sır keşfetmek zor zanaattır. "Günü yakalamak" belki de en zor olanıdır... Fakat buna karar vermek, zoru başarmanın ilk adımıdır. Mutluluk, bu yönde adım atarak kazanacağımız başarıların, mükafatıdır. Onu başka "yerlerde" ve bilinmezlerde aramak, avantacılığın ve hayalciliğin körüklenmekten öte bir anlam taşımaz. Bu anlamda başarısızlık ve zarar değil, başarmak ve kâr esastır. Her düşünce ve davranışımıza; kâr veya zarar riski taşıdığını bilerek; duygularımız ile değil, objektif bir felsefe ışığında, aklımızın yolu ile karar verirsek, günü yakalar ve "keşkeler ile cek, cak"lar arasında boğulmaktan kurtulabiliriz... Herkese, günü yakalaması dileğiyle, kucak dolusu sevgiler...

Farkında mısın...

Bir nehir gibi akıp giden zamanın,

Ve bir çınar gibi duran anın,

Yıldızlar gibi parıldayan şarhların,

Farkında mısın?

Bir kuş gibi uçup giden özelliklerin,

Ve bir baykuş gibi öten tellalların,

Bir ekmek kadar somut kendinin,

Farkında mısın?

Kalbinde kopan fırtınaların,

Ruhunda taşan dalgaların,

Beyninde uçan nasılların,

Farkında mısın?

M. Faruk Kurtuluş
İstanbul